

NR 47/2014

**PRAKTYKI WIELKOPOSTNE
I WIELKANOCNE POLAKÓW**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 14 stycznia 2014 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W związku ze zbliżającymi się Świątami Wielkanocnymi zapytaliśmy Polaków, jakie znaczenie im przypisują, a także, czy uczestniczą w religijnych obrzędach wielkopostnych i wielkanocnych¹. Interesowało nas, czy okres Wielkiego Postu skłania ankietowanych do ograniczenia rozrywek oraz czy w tym szczególnym okresie, poprzedzającym najważniejsze chrześcijańskie święto, częściej niż zwykle myślą o swoim życiu, podejmują jakieś postanowienia i zobowiązania.

ZNACZENIE ŚWIĄT WIELKANOCNYCH

Wielkanoc to dla Polaków obecnie przede wszystkim święta rodzinne – tak postrzega je największa grupa badanych (63%). Dla mniej niż połowy ankietowanych (44%) Świąta Wielkanocne są głównie przeżyciem religijnym. Tyle samo traktuje je przede wszystkim jako miłą tradycję (44%).

Co szósty respondent (16%) podkreśla, że święta stanowią okazję do wypoczynku. Dla stosunkowo nielicznej grupy badanych są głównie czasem przeznaczonym na spotkania z przyjaciółmi (8%), kłopotem i wysiłkiem związanym ze świątecznymi przygotowaniami (3%) lub okazją do jedzenia i picia (1%).

Postrzeganie Świąt Wielkanocnych w ciągu ostatnich dwudziestu lat nie uległo większym zmianom, choć obecnie nieco rzadziej niż 1994 roku są one wiązane z przeżyciami religijnymi i zachowywaniem tradycji.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (287) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 3–9 kwietnia 2014 roku na liczącej 1028 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

Czym dla Pana(i) są Święta Wielkanocne? Czy są one przede wszystkim:	Wskazania respondentów według terminów badań							
	1994	1997	1998	1999	2000	2005	2010	2014
	w procentach							
– świętem rodzinnym	63	61	69	69	70	61	62	63
– miłą tradycją	50	50	53	50	49	55	45	44
– przeżyciem religijnym	49	53	46	48	50	47	46	44
– wypoczynkiem, przerwą w pracy	12	15	12	12	11	12	13	16
– okazją do spotkań z przyjaciółmi	9	9	9	9	9	8	8	8
– kłopotem i wysiłkiem związanym ze świątecznymi przygotowaniem	9	5	3	5	3	5	5	3
– okazją do jedzenia i picia	3	2	2	3	2	3	3	1
– czymś innym	1	1	1	1	1	1	1	1

Badani mogli wybrać nie więcej niż dwie odpowiedzi

Postrzeganie Wielkanocy jako święta przede wszystkim rodzinnego przeważa w niemal wszystkich grupach społeczno-demograficznych. Pewnym wyjątkiem są tu osoby najbardziej religijne, czyli praktykujące kilka razy w tygodniu. Dla nich Wielkanoc jest głównie przeżyciem religijnym (90%), a dopiero w drugiej kolejności świętem rodzinnym (71%). Jednak dla badanych biorących udział w praktykach religijnych raz w tygodniu Wielkanoc niemal równie często jest przeżyciem religijnym (61%) jak świętem rodzinnym (64%). Na uwagę zasługują także mieszkańcy największych ponadpółmilionowych miast, dla których Wielkanoc jest porównywalnie często świętem rodzinnym (57%) co miłą tradycją (54%).

PRAKTYKI WIELKOPOSTNE I WIELKANOCNE

Do najczęściej praktykowanych zwyczajów wielkopostnych o charakterze religijnym należy zachowywanie postu w Wielki Piątek (83%) oraz spowiedź wielkanocna (70%). Prawie dwie trzecie badanych deklaruje uczestnictwo w obrzędzie posypywania głowy popiołem w Środę Popielcową (64%), a niewiele mniej ankietowanych bierze udział w kościelnych obchodach Triduum Paschalnego (56%). Udział w rekolekcjach wielkopostnych, w nabożeństwie drogi krzyżowej lub gorzkich żalów, czy też w rezurekcji deklaruje mniej więcej połowa badanych.

Patrząc z nieco dłuższej perspektywy można zauważyć, iż w ciągu ostatnich ośmiu lat – generalnie – zmniejszyły się odsetki badanych uczestniczących w omawianych praktykach wielkopostnych i wielkanocnych.

Tabela 2

Które z wymienionych wielkopostnych oraz wielkanocnych praktyk religijnych Pan(i) osobiście zachowuje?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	IV 2006	III 2010	IV 2014
	w procentach		
Zachowanie postu w Wielki Piątek	86	86	83
Przystąpienie do spowiedzi wielkanocnej	79	74	70
Posypywanie głowy popiołem w Środę Popielcową	71	61	64
Udział w kościelnych obchodach Triduum Paschalnego (w Wielki Czwartek, Piątek lub Sobotę)	65	60	56
Udział w rekolekcjach wielkopostnych	67	60	53
Udział w nabożeństwie drogi krzyżowej lub gorzkich żalów	58	50	52
Udział w rezurekcji*	66	57	48

* W związku z tym, że obecnie w wielu parafiach odchodzi się od odprawiania rezurekcji rano w Wielką Niedzielę, z treści pytania usunięta została wcześniejsza definicja, tj. poranna msza w Wielką Niedzielę

Wpływ na udział w wielkopostnych i wielkanocnych obrzędach liturgicznych wywiera przede wszystkim, co oczywiste, religijność badanych. Osoby regularnie praktykujące religijnie – czyli przynajmniej raz w tygodniu biorące udział we mszy bądź w nabożeństwie – ponadprzeciętnie często uczestniczą we wszystkich omawianych praktykach wielkopostnych i wielkanocnych.

Pewne znaczenie w tym kontekście odgrywa również płeć, miejsce zamieszkania, wiek, wykształcenie oraz – jak się okazuje – poglądy polityczne. Kobiety częściej niż mężczyźni uczestniczą we wszystkich analizowanych rytuałach świątecznych. Ponadto udział w tego rodzaju praktykach jest tym częstszy, im mniejsza miejscowość zamieszkania. Zatem mieszkańcy największych ponadpółmilionowych miast stosunkowo najrzadziej, zaś mieszkańcy wsi relatywnie najczęściej biorą udział we wszystkich spośród nich.

Kolejna zależność dotyczy wykształcenia – badani gorzej wykształceni częściej deklarują udział w większości omawianych obrzędów liturgicznych.

Udział w religijnych praktykach wielkopostnych oraz wielkanocnych z reguły również częściej deklarują starsi badani, a także ankietowani o prawicowych poglądach politycznych.

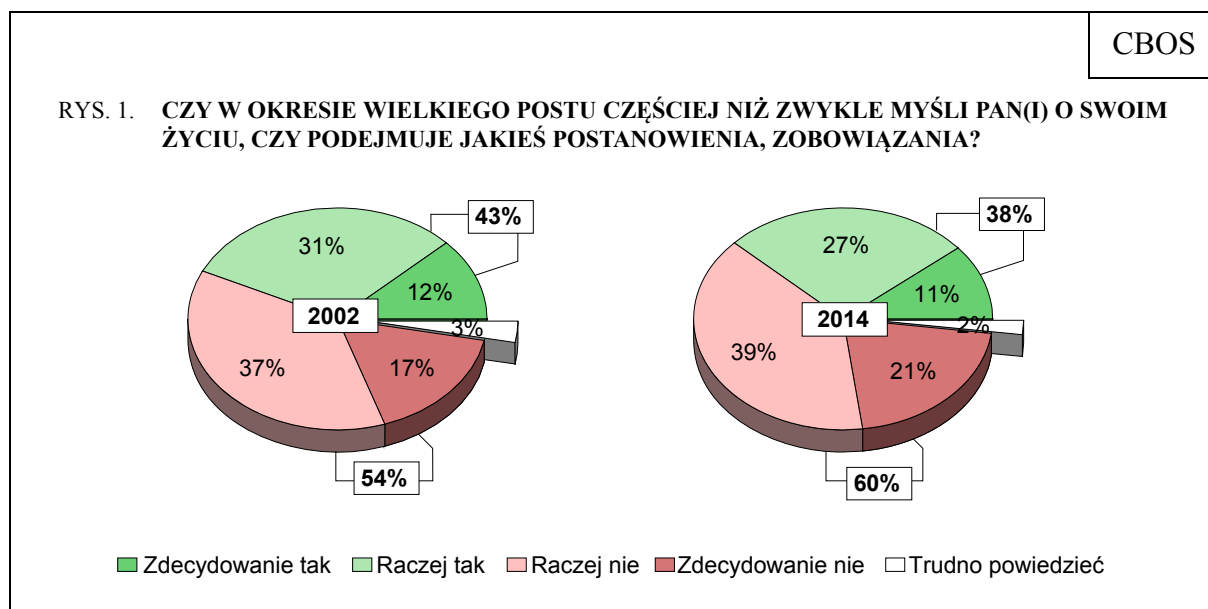
Okres Wielkiego Postu, poprzedzający najważniejsze chrześcijańskie święto, tradycyjnie wiąże się z zaleceniami wyciszenia, refleksji, ograniczenia zabaw i rozrywek.

Obecnie mniej więcej co drugi badany (53%) w okresie Wielkiego Postu stara się jakoś ograniczać rozrywki, rzadziej oglądać telewizję, nie chodzić na zabawy czy do kina, nie słuchać muzyki rozrywkowej itp. W ciągu ostatnich czterech lat odnotowujemy spadek odsetka ankietowanych ograniczających rozrywki w okresie Wielkiego Postu (z 62% w 2010 roku do 53% w roku 2014).

Tabela 3

Czy w okresie Wielkiego Postu stara się Pan(i) jakoś ograniczać rozrywki, rzadziej oglądać telewizję, nie chodzić na zabawy czy do kina, nie słuchać muzyki rozrywkowej itp. czy też, jak wiele innych osób, raczej nie zwraca Pan(i) na to uwagi?	Wskaźniki według terminów badania					
	2002		2010		2014	
	w procentach					
Zdecydowanie staram się ograniczać rozrywki	21	61	27	62	18	53
Raczej staram się ograniczać rozrywki	40		35		35	
Raczej nie zwracam na to uwagi	22	36	21	35	28	44
Zdecydowanie nie zwracam na to uwagi	14		14		16	
Trudno powiedzieć	3	3	3	3	3	3

Postawy wobec ograniczania rozrywek w okresie Wielkiego Postu zależne są przede wszystkim od poziomu religijności – badani częściej biorący udział w praktykach religijnych, częściej też decydują się na ograniczenie rozrywek w okresie Wielkiego Postu. Choć religijność stanowi główny czynnik różnicujący te postawy, zauważyć można, iż na ograniczenie rozrywek częściej decydują się mieszkańcy wsi i mniejszych miast niż badani mieszkający w dużych miastach, częściej kobiety niż mężczyźni, badani o poglądach prawicowych i centrowych niż lewicowych. Co interesujące, w grupach wyróżnionych ze względu na wiek, stosunkowo najczęściej na ograniczenie rozrywek decydują się najmłodsi badani, najrzadziej zaś najstarsi, co może jednak wynikać z faktu, iż najstarsi respondenci w ogóle rzadziej korzystają z rozrywek, o których mowa w treści pytania.

Mniej niż dwie piąte badanych (38%, spadek o 5 punktów procentowych w stosunku do 2002 roku) deklaruje, że w okresie Wielkiego Postu częściej niż zwykle myśli o swoim życiu lub podejmuje jakieś postanowienia czy zobowiązania.

Podobnie jak w przypadku ograniczania rozrywek – podejmowanie postanowień i zobowiązań w okresie Wielkiego Postu zależy w znacznej mierze od poziomu religijności. Trzy czwarte ankietowanych biorących udział w mszach lub nabożeństwach kilka razy w tygodniu oraz połowa ankietowanych uczestniczących w nich raz w tygodniu deklaruje, że w okresie Wielkiego Postu częściej niż zwykle zdarza im się myśleć o swoim życiu i podejmować różnego rodzaju postanowienia i zobowiązania. Poza poziomem religijności, pewne znaczenie w tym kontekście odgrywają: wiek, wykształcenie, miejsce zamieszkania, sytuacja materialna oraz płeć. Częściej refleksji nad swoim życiem dokonują w okresie Wielkiego Postu badani z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym niż wyższym i średnim, gorzej oceniający warunki materialne swoich gospodarstw domowych, starsi – powyżej 55 roku życia, mieszkający w mniejszych miejscowościach i na wsiach. Podejmowanie postanowień i zobowiązań w tym szczególnym okresie częściej deklarują kobiety niż mężczyźni.

Choć dla dużej części Polaków Wielkanoc to przede wszystkim święta rodzinne, a nie przeżycie religijne, większość z nich uczestniczy w wielkopostnych i wielkanocnych praktykach religijnych. Do najczęściej praktykowanych zwyczajów wielkopostnych o charakterze religijnym należy zachowywanie postu w Wielki Piątek oraz przystępowanie do spowiedzi wielkanocnej.

Wprawdzie wielu Polaków nadal uczestniczy w różnych religijnych rytuałach związanych ze Świętami Wielkanocnymi, jednak w ciągu ostatnich ośmiu lat – generalnie – zmniejszyły się odsetki badanych uczestniczących w omawianych praktykach wielkopostnych i wielkanocnych. Uzyskane wyniki korespondują zatem z wielokrotnie już diagnozowanym procesem sekularyzacji polskiego społeczeństwa.

Opracowała
Małgorzata OMYŁA-RUDZKA